

Tüketim Hızlı, Geri Kazanım Faaliyetleri Yavaş Gidiyor

Ahmet YETİM

Küresel ısınmanın kuraklığı arttırdığı günümüzde çevrenin önemi de giderek artmaya başlamıştır.

Her insan, her yıl, kendi ağırlığının ortalama on katı ağırlığında atık üretmektedir.

Türkiye'nin yıllık belediye atığı miktarı 35, endüstriyel atık miktarı 19 milyon tonu bulmakta, atık bertarafı konusunda ise kayda değer çaba gösterilmemektedir.

Bugün her yıl doğayı hançerleyen tehlikeli atığın sadece yüzde 5'i usulüne uygun olarak değerlendirilmekte ya da bertaraf edilebilmektedir.

Oysa bugün bu konuda pek çok yasa ve yönetmelik yürürlüğe konulmuş ancak uygulamada aynı başarı oranı yakalanamamıştır.

Çünkü Avrupa Birliği'ne (AB) uyum kalemleri içinde en yüksek maliyeti, Türkiye'nin "Çevre" konusunda alınacağı beyan edilen önlemler oluşturmaktadır.

Tehlikeli atık yakma tesislerinin yapımı için gereken toplam yatırım 1 milyar Euro, depolama alanları yapımı için ise 110 milyon Euro'yu bulmaktadır. Aktarma istasyonları yapımı için de 74 milyon Euro'luk yatırım gerekmektedir.

Ayrıca katı atıkların yakılması için de, 16'sı İstanbul, Ankara ve İzmir'de olmak üzere kurulması tasarlanan 35 tesisin yatırım maliyeti 2.8 milyar Euro'dur.

Çünkü bugün çevre sorunları o denli ağırlaşmıştır ki geri dönüşüm çalışmaları için de gecikmeye paralel ağır maliyetler gerektirmektedir.

Ülkemizde geri kazanım sektörünün 2013 yılına kadar ulaşacağı büyüklüğün 60 milyar Doları aşacağı tahmin edilmektedir.

Bu durum da yatırımcı ve girişimciler için büyük fırsatlar yaratmaktadır.

Çünkü Türkiye "Kentsel Atık" sıralamasında en yakın takipçisi Macaristan'ı üçte bir oranında geçerek OECD ülkeleri arasında ilk sıraya yükselmiştir.

Örnek olarak 1.000 Dolarlık "özel nihai tüketim" başına üretilen çöp miktarında Türkiye 80 kiloyla birinci olurken, Macaristan 53 kiloda kalmıştır.

Türkiye özellikle dışa açılmanın ivme kazandığı 1980'li yıllardan itibaren hızla kabuk değiştirmeye başlamıştır.

Artan nüfusa paralel olarak kentlerimiz aşırı gecekondulaşma ve inşaat faaliyetlerinin adeta istilasına uğramıştır. Dolayısıyla inşaat atıkları da giderek artış göstermiştir.

İkinci büyük atık kaynağını ise özellikle kent merkezleri ya da çevresinde yoğunlaşan sanayi atıkları oluşturmakta, denizlerimiz, akarsularımız, ormanlarımız, göllerimiz, verimli tarım arazilerimiz, hava gibi çevremizdeki pek çok hayati öneme sahip varlıklar giderek kullanılamaz hale gelmektedir.

Çünkü ülkemiz, sanayileşme faaliyetlerinin yoğunlaşmaya başladığı 1960 ve sonrası yıllarda atık arıtma-değerlendirme altyapısıyla tanışmamıştır.

Aradan geçen 50 yıla yakın sürede, çevre konusu kirlenme ile birlikte artan oranda gündeme gelmekle birlikte kirliliğin bertarafı yerine seyretmekle yetinilmiştir.

Bugün de sanayi atık altyapısı yetersiz, çöp geri kazanım teknolojisi modern olmaktan uzak olup, atıkları geri dönüştürme duyarlılığı ise yeterince gelişmemiştir.

İnsan ağırlığı ortalama 65 kg.'dır ve her insan, her yıl, kendi ağırlığının 10 katı atık üretmektedir. Bu hesaplara Türkiye'nin yıllık belediye atığı 35 milyon tona ulaşmaktadır.

Buna yıllık 19 milyon ton civarında olduğu tahmin edilen endüstriyel atık miktarı da eklenirse "Türkiye Atık Sektörü"nü boyutunun ortalama 54-55 milyon ton olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bu muazzam büyüklüğe önce bir "Sektör" olarak bakılmalı, bu ekonomik değer tekrar kullanım, geri dönüşüm ve geri kazanım yoluyla ülke ekonomisine kazandırılabilir.

Türkiye'de üretilen evsel atığın yüzde 12-15'ini, kağıt, karton, cam, metal, plastik gibi tümünden geri kazanımlı atıklar oluşturmakta ancak bunun ortalama yüzde 30'u geri alınabilmektedir.

Oysa Avrupa ülkelerinde ayrıştırma temelinde ambalaj atıkları tümüyle geri dönüştürülerek ekonomiye kazandırılmaktadır.

AB seviyesine ulaşabilmek için önümüzdeki yıllarda hem geri dönüşümü ucuzlatacak teknolojiler üretmeye, hem de atıkları yok etme işlemi pozitif endüstriye çevirerek elektrik, biyogaz, gübre üretimine dönüştürmeye odaklanılması gerekmektedir.

Tüm atığımızın yüzde 40'ını organik atıklar oluşturmakta, bu atık, kompostlama yöntemiyle gübreye dönüştürülüp tarım girdisi haline getirilebilmektedir.

Evsel arıtma sistemlerinin çamuru da bir tarım girdisi olarak ekonomik değer ifade etmektedir.

Türkiye'de katı atık toplama maliyeti ton başına 40 Dolar civarında gerçekleşmekte ancak alınacak önlemlerle bunun ton başına 15 Dolara çekmek mümkün görünmektedir.

Girişimciden ve inovasyon çalışmalarından beklenen de bu maliyetleri düşürmektir. Kaldı ki bu türden çalışmalar içerden ve dışarıdan birçok kaynak tarafından finanse edilmektedir.

Kaldı ki atık toplama ve değerlendirme konusunda yetersiz olsa da bir hareketlenme başlamıştır.

2005 yılında 140, 2006 yılında 135 işletme atık ve geri dönüşüm sektörüne yatırım yapmak için Çevre ve Orman Bakanlığı'ndan lisans almış olup bu sayı 2007'de de 130-140 civarında gerçekleşmiştir.

Dünya genelinde çevre hizmetlerinin pazar büyüklüğü şimdilik 300 milyar Doları bulmakta ve sektörün ortalama yüzde 8 büyüyerek, 2010 yılında 640 milyar Dolara ulaşması öngörülmektedir.

Dolayısıyla girişimci ve yatırımcı için atık sektörü önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

Bugün "Tehlikeli Atık"larını usulüne uygun bertaraf edebilen İstanbul ve İzmit olmak üzere sadece iki vilayetimiz bulunmaktadır.

Bu da ülkemizdeki toplam tehlikeli atığın yüzde 5'ine tekabül etmektedir.

Tehlikeli atığımızın yüzde 40'ı yakılmakta, yüzde 55'i sıradan "çöp" muamelesi görmekte ve rasgele usullerle depolandığı için yeraltı sularına karışarak Hepatit, AIDS ve benzeri pek çok hastalık şeklinde, ağır bir sosyal maliyet oluşturmak üzere topluma geri dönebilmektedir.

Dolayısıyla çevre gündeminde öncelikle dikkat edilmesi gereken konu atıkları en aza indirmek olmaktadır.

Daha sonra yapılması gereken ise atıkları mümkün olduğunca fazla geri kazanarak bertaraf etmektir.

Anlaşılan o ki kentlerin, ilçelerin, OSB'lerin arıtma, atık değerlendirme sistemleri vb. Türkiye'nin çevre gündemi 2008'den itibaren giderek derinleşecektir.

Çünkü artık boşa harcayacak zamanımız kalmamıştır. Geri dönüşümün güçlendirilmesi gerekmekte ancak bu konuda kat edecek çok mesafe bulunmaktadır.

Her şeyden önce mal ve hizmet üreticilerine daha fazla sorumluluk yüklenmelidir.

Çöp yönetimi maliyetlerini tüketim mallarına dahil eden bir sistem kurulmalı, maliyet etkinliği artırılmalıdır.

Bir an önce toplumsal seferberlik ilan edilerek geri atık kazanımının artırılması sağlanmalı, geri dönüşüm ekonomisine hızla işlerlik kazandırılmalıdır.